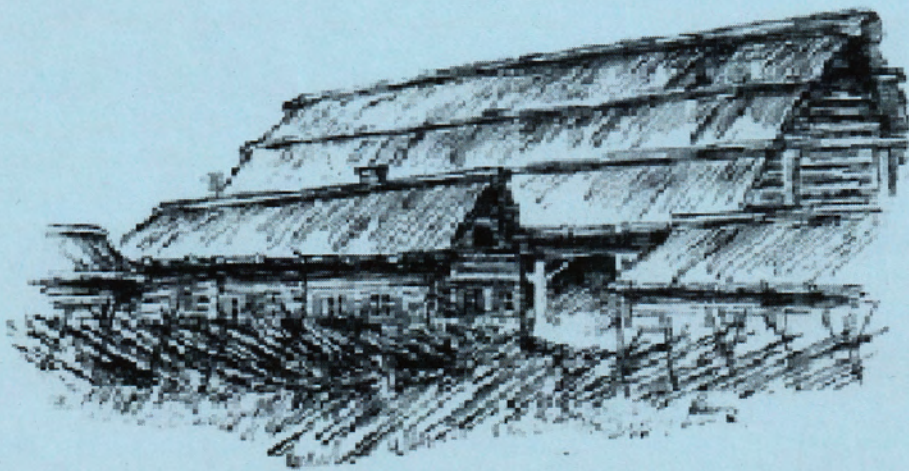

Paabolaiset

Paabolaisten sukuseura ry:n
jäsenlehti numero 36
maaliskuu 2010

Lehden sisältö

	Sivu
Pääkirjoitus	3
Kutsu sukukokoukseen	4
Sukuseuran johtokunnan yhteystiedot	5
Paavolaisten Sukuseura ry:n säännöt	6
Lampuodin lapset kiinteistöbisnekseen	8
Hallikauppiaan perhe - Loikkasen Paavolaiset. Osa 3.	16
Meidän Timo	22
Unohtumaton lapsuuden joulukuori Kivennavan Metsolassa	26
Pieni tarina äitiydestä	30
Koskimäen perhe NYKissä kesällä 2009	34
Paavolaisuus sydämessä	38
Perinteiden vaalintaa	41
Iloisen Puutyön myymälä palvellut Hauholla jo 30 vuotta	42
Valokuvat - muistin ja muistojen aarreaitta	44
Sukuseuran kotisivut avattu	46
Sihteerin palsta	47
In memoriam	49
Pikku uutisia	49

Paavolaiset

Paavolaisten Sukuseura ry:n jäsenlehti numero 36 maaliskuu 2010

Toimitus

Päätoimittaja:

Toimitus:

Pentti Paavolainen*

Annikki Paavolainen

(03) 675 1209

Saka Paavolainen: 050 5997 902

saka.paavolainen@egmont.fi

Paula Koskimäki: 040 583 2699

paula.koskimaki@koskimaki.fi

Toimitussihteeri,
taitto ja ulkoasu

Marjut Popelka

Enäjärventie 8 A 1, 03100 Nummela

p. (09) 222 3953; 040 758 3271

marjut.popelka@kolumbus.fi

Paino:

Yliopistopaino, maaliskuu 2010

*Yhteystiedot johtokunnan yhteystiedoissa lehden sivulla 5.

ISSN 1457-9316

Kansi: Paavolaisten kantatalo

Vuottaalla 1850-luvulla

Hinta: 2 euroa

KARJALAN LIITTO 1940–2010

Karjalan Liitto on 70-vuotias kansalaisjärjestö, johon osa meidänkin sukuseuran jäsenistä kuuluu. Juhlavuosi koskettaa meitä kaikkia, koska se antaa samalla erinomaisen mahdollisuuden tutustua liiton toimintaan ja sen myötä karjalaiseen kulttuuriin. Olihan

"Lyökäämme käsi kätehen" - ei aivan, vaan Pekka-vaari opastaa Miloa mandariinin syömisessä.

myös sukuseuramme perustajajäsen Erkki Paavolainen perustamassa Karjalan Liittoa. Tänä päivänä KL on monipuolinen kansalaisjärjestö, joka tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia osallistua sen eri toimintoihin, kuten matkoille Karjalaan, erilaisille Karjala-aiheisille kurseille, yhdistyskoulutukseen jne., puhumattakaan karjalaisen perinteen vaalimisesta. Mutta olemmeko käyttäneet näitä mahdollisuuksia hyväksemme? Emme varmasti riittävästi, vaikka nyt olemme alkaneet hyödyntää kursseja ja koulutuksia mm. nettisivujen osalta samoin kuin yhdistystoiminnan tiimoilta.

Meillä jokaisella on mahdollisuus osallistua KL:n järjestämille matkoille ja risteilyille, joilla on varmasti paljon annettavaa niin vanhemmille kuin nuoremmille suvun jäsenille. Eli olkaamme aktiivisia KL:n suuntaan ja hyödyntäkäämme sen tarjontaa.

Kuten viime kirjoituksessani totesin, olemme sukuseurassa siirtyneet uuteen aikaan. Siirryimme yli kolme vuotta sitten vanhasta isään ja poikiin perustavista sukulinjauksesta uuteen järjestelmään. Nyt vaatii ainoastaan omaa aktiivisuutta meiltä jokaiselta, että saadaan asiat oikeisiin kansiin. On todella miellyttävää, että pikkuhiljaa on alkanut tulla kyselyjä sukuamme kohtaan sieltä tytärlinjojen puolelta. Mahdanko kuulua sukuun tai vieläkö kuulun sukuun, kun äidinäitini äiti oli kai Paavolaisia jne. ovat juuri sitä aktiivisuutta, jota olemme odottaneetkin. Ottakaa rohkeasti yhteyttä johtokunnan jäseniin tai suoraan taloudenhoitaja Erkki Paavolaiseen, joka hoitaa sukurekisterin ylläpitoa. Hänen yhteystietonsa löytyvät toisaalta tässä lehdessä.

Samoin totesin tiedotuksesta, että tärkein asia sukuseuran toiminnan kannalta on toimiva lehti. Sehän jaetaan kaikille jäsenille, joiden nimet ja osoitteet ovat tiedossa. Sen tarkoitus on olla punainen lanka sukulaisten välillä ja viedä eteenpäin viestiä siitä, miksi suku on paras. Näin tulee myös jatkossa olemaan.

Kuitenkin olemme myös käynnistäneet omat "nettisivut"

Karjalan Liiton sivujen alle. Sinne tulee jatkossa lisätietoa ja lehteä täydentäviä asioita. Tästä on Juhani Paavolaisen artikkeli toisaalla lehdessä. Tällä tavoin toivomme palvelevamme myös nuorempaa jäsenistöä, joka on tottunut jo hakemaan tietoa netistä.

Jälleen ensi kesänä 2010 on sukukokouksen aika. Tällä kertaa on johtokunta päättänyt, että kokous on hieman aikaisemmin kuin normaalisti. Kokous pidetään lauantaina 19. kesäkuuta Helsingin seudulla. Ja syyhän on se, että Karjalan Liiton 70-vuotisjuhlat ovat samana viikonloppuna. Näin lyömme kaksi karpästä yhdellä iskulla. Voitte osallistua sukukokoukseen lauantaina ja sunnuntaina Karjalan Liiton eri tilaisuuksiin, joita on useammassa paikassa Helsingin seudulla. Toisaalla lehdessä on tietoa kummastakin tapahtumasta.

Kuten yllä on todettu, on lehti sukuseuramme tärkein yhteydenpitoväline. Jotta voisimme edelleen parantaa ja kehittää sen antia on jo siirrytty uuteen aikaan myös jäsenmaksuasiassa. Takasivuilla on ohjeet siitä kuinka voitte maksaa jäsenmaksunne vastaisuudessa.

Tapaammehan monilukuisena ensi kesäkuussa sukukokouksen ja Karjalan Liiton 70-vuotisjuhlan merkeissä!

Tervetuloa!

Kannattaa kuulua sukuun – vaikka kahteenkin!

Pekka Paavolainen (T 109)

Kutsu sukukokoukseen Gustavelundiin Tuusulaan kesäkuun 19. päivänä 2010

Tervetuloa sukuseuramme vuoden 2010 kokoukseen lauantaina 19. kesäkuuta. Tällä kerralla kokoonnumme Tuusulassa kokoushotelli Gustavelundissa, Kirkkotie 36. Gustavelund sijaitsee lähellä Tuusulan rantatietä, kulttuurihistoriallisen Tuusulan taiteilijasiirtolan kotisijoja. Reittikartat Gustavelundiin lehden takakannessa!

Alustava ohjelma

- 10.00- 11.00 Saapuminen Gustavelundiin
Tulokahvit ja seurustelua
- 12.00 Sukukokous
- 13.00 Lounas
- 14.00 Sukujuhla
- 16.30 Lähtökahvi

Kokouspäivän hinta on aikuisilta 25 € ja 4–12-vuotiailta lapsilta 10 euroa. Hinta sisältää lounaan ja kaksi kahvia eli koko hoidon ja runsaasti hyvää seuraa!

Tälläkin kertaa sukujuhlaan on tarkoitus saada ulkopuolinen puhuja, jonka aihe käsittelee karjalaisuutta tai jotakin muuta ajankohtaista aihetta.

Ilmoittauduthan sihteerille tai suvun esimiehelle 15. toukokuuta mennessä. Ilmoittautumisen voi tuttuun tapaan tehdä lähettämällä tiedot postitse tai sähköpostitse. Ilmoittautua voi toki myös puhelimitse.

Maksu suoritetaan 31.5.2010 mennessä Paavolaisten Sukuseura ry:n tilille Nordea 102930-316850. Käytäthän maksaessasi viitenumeroa 10003, kiitos!

Koska samana viikonloppuna on Karjalan Liiton 70-vuotisjuhla, suvun jäsenillä on erinomainen tilaisuus osallistua juhlaan ja sen eri tapahtumiin. Tätä mahdollisuutta kannattaa käyttää hyväksi!

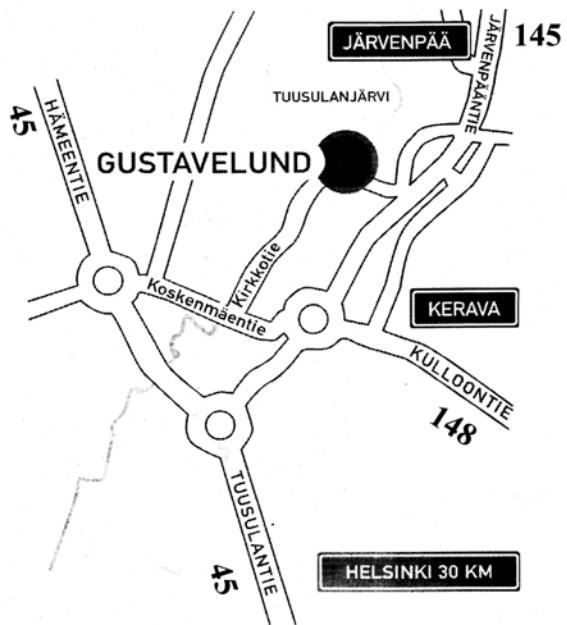
Gustavelundista voi tiedustella myös majoitusta: puh. (09) 273 751 tai s-posti: reception@gustavelund.fi tai sales@gustavelund.fi
Lisätietoja hotellista löytyy nettisivuilta: www.gustavelund.fi

Ilmoittautumiset:

Sihteeri
 Helena Paavolainen
 Puh. 040 718 4858
 helepa@elisanet.fi

Suvun esimies
 Pekka Paavolainen
 Puh. 0400 733 282
 pave.paavolainen@pp.inet.fi

Postiosoitteet alla olevassa johtokunnan yhteystietotaulukossa.

Sukuseuran johtokunnan yhteystiedot

Pekka Paavolainen
 Esimies
 Koivukuja 4 A 6
 33960 PIRKKALA
 0400 733 282
 pave.paavolainen@luukku.com

Helena Paavolainen
 Sihteeri
 Kurkisuontie 14 B 12
 00940 HELSINKI
 040 718 4858
 helepa@elisanet.fi

Erkki Paavolainen
 Taloudenhoitaja
 Ahmakatu 4 c 18
 05460 HYVINKÄÄ
 040 551 2037
 erkki.paavolainen@elisanet.fi

Marja-Leena Kivilä
 Saarenpäänkatu 21
 13210 HÄMEENLINNA
 (03) 674 1710
 ritva.lappi@aina.net

Kari Paavolainen
 Rajatie 50
 17130 VESIVEHMAA
 (03) 766 7218; 0400 357 193
 kari.paavolainen@phnet.fi

Vesa Pekka Paavolainen
 Keskustie 15 C 26
 46920 ANJALANKOSKI
 0400 763 502
 pekka.paavolainen@laconde.fi

Matti Paavolainen
 Purokatu 44
 15200 LAHTI
 0500 526 259
 matti.paavolainen@hel.fi

Pentti Paavolainen
 Jalavatie 2 A 2
 00270 HELSINKI
 0400 649 021
 pentti.paavolainen@kolumbus.fi

Kunniajäsenet
 Maj-Liisa Paavolainen
 Ritva Paavolainen
 Annikki Paavolainen

Armi Auri
 Rautatienkatu 11-13 A 10
 33100 TAMPERE
 (03) 2131 230; 040 509 1167
 jukka.auri@akerkvaerner.com

Tuula Martsola
 Kenttäkuja 2 B 5
 00720 HELSINKI
 (09) 385 9576; 044 5350 129
 tuula@martsola.com

Juhani Paavolainen
 Lyhytkuja 3
 07900 LOVIISA
 (019) 530 055; 050 64800
 juhani.paavolainen@sulo.fi

Inkeri Nummelin
 Metsäpellontie 49
 15200 LAHTI
 (03) 733 4321
 heikki.nummelin@pp.sonera.net

Paavolaisten Sukuseura ry:n säännöt

Viimeiset muutokset hyväksytty 3§:ään sukukokouksessa Kannaksella 30.06.2006. Pat ja rek.hallitus 2006.

1§.

Yhdistyksen nimi on Paavolaisten Sukuseura ry. ja sen kotipaikka on Helsinki.

2§.

Yhdistyksen tarkoitus on:

1. Esivanhempien kotiseudun perinteitä vaalien ylläpitää yhteyttä Paavolaisten suvun jäsenten välillä ja tutustuttaa heitä toisiinsa.
2. Hankkia, järjestää ja säilyttää tietoa ja aineistoa suvun ja sen jäsenten vaiheista sekä edistää suvun ja siihen liittyvien sukujen tutkimusta.
3. Lujittaa sukuhengen ja sukukunnian tuntoa suvun jäsenissä.
4. Mahdollisuuksien mukaan osallistua erikoisesti sukua ja sen kotiseutua koskeviin hankkeisiin.

3§.

Yhdistyksen jäseneksi pääsee jokainen Paavolaisen suvun jäsen, jollaiseksi katsotaan Kivennavan Kaukolempiälän kylässä vuonna 1753 kuolleen Pietari Tuomaanpoika Paavolaisen ja hänen vaimonsa Maria Heikintyttären aviosta suoraan alenevassa polvessa olevat jälkeläiset. Hakemuksesta hyväksyy johtokunta sukuseuran jäseneksi muita kuin sukuun kuuluvia henkilöitä.

4§.

Erikoisesti ansioituneen jäsenensä yhdistys voi valita sukukokouksessa johtokunnan esityksestä kunniajäseneksi.

5§.

Yhdistyksen jäsen on velvollinen kirjallisesti ilmoittamaan johtokunnalle perheensä tapahtumista, kuten syntymästä, avioliitosta, avioerosta, kuolemasta sekä muista merkkitapahtumista.

6§.

Yhdistyksen jäsenen on suoritettava vuosittain yhdistykselle jäsenmaksu, jonka suuruus vahvistetaan varsinaisessa sukukokouksessa.

7§.

Yhdistyksen hallituksena toimii ja sen asioita hoitaa yhdeksän (9) varsinaista ja kolme (3) varajäsentä käsittävä johtokunta, joka ensi kerran valitaan sukuseuran perustavassa kokouksessa ja sen jälkeen sukukokouksissa. Johtokunnassa on suvun eri haarojen oltava riittävän tasapuolisesti edustettuina. Johtokunta valitsee keskuudestaan suvun esimiehen, joka toimii johtokunnan puheenjohtajana ja varapuheenjohtajan. Johtokunta valitsee lisäksi keskuudestaan tai sukuseuran muista jäsenistä sihteerin, taloudenhoitajan ynnä muita tarvittavia toimihenkilöitä. Johtokunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi neljä (4) muuta johtokunnan jäsentä. Kokouskutsu on puheenjohtajan toimesta annettava suullisesti tai kirjallisesti johtokunnan jäsenille. Johtokunta on kutsuttava koolle, milloin puheenjohtaja sen katsoo tarpeelliseksi tai vähintään viisi (5) johtokunnan jäsentä sitä vaatii. Johtokunta voi valita keskuudestaan valiokuntia sekä asettaa toimikuntia.

Jokaisessa sukukokouksessa on erovuorossa kolme (3) johtokunnan jäsentä ja yksi (1) johtokunnan varajäsen vuoron mukaan. Erovuorossa oleva jäsen voidaan valita uudelleen.

Sukuseuran nimen kirjoittavat johtokunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, sihteeri tai taloudenhoitaja, kukin yksin. Johtokunta huolehtii siitä, että sukukokouksessa todetaan suvun iältään vanhin jäsen, sekä iältään vanhin Pietari Tuomaanpoika Paavolaisesta suoraan alenevasti polveutuva miespuolinen suvun jäsen.

8§

Suvun kaikki jäsenet kutsutaan varsinaiseen sukukokoukseen joka toinen vuosi. Ylimääräisiä sukukokouksia pidetään tarpeen vaatiessa.

Varsinainen sukukokous pyritään pitämään kesäkuussa. Kokouksesta ilmoitetaan kullekin suvun jäsenelle vähintään kolme (3) viikkoa aikaisemmin kirjeellisesti tai ilmoittamalla johtokunnan määräämissä sanomalehdissä. Johtokunnan on hyvissä ajoin ennen sukukokousta nimettävä henkilö, joka vastaa sukukokouksen järjestelyistä.

9§.

Varsinaisessa sukukokouksessa käsitellään seuraavat asiat:

Suoritetaan kokouksen avaus

Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri ja kaksi pöytäkirjan tarkastajaa.

Todetaan kokouksen osanottajat, laillisuus ja päätösvaltaisuus.

Vahvistetaan kokouksen työjärjestys.

Käsitellään johtokunnan toimesta laadittu toimintakertomus.

Käsitellään tilikertomus, tilinpäätös ja tilintarkastajien lausunto.

Päätetään tili- ja vastuuvapauden myöntämisestä taloudenhoitajalle ja johtokunnalle.

Suoritetaan erovuoroisten johtokunnan jäsenten vaalit.

Valitaan kaksi tilintarkastajaa ja heille varamiehet.

Käsitellään muut kokoukselle esitetyt asiat.

10§.

Yhdistyksen tilit päätetään kalenterivuositain, kunkin vuoden joulukuun 31. päivänä. Tilit ja muut yhdistyksen hallintoa koskevat asiakirjat on jätettävä yhdistyksen tilintarkastajille viimeistään 1. päivänä maaliskuuta. Tilintarkastajien on ennen toukokuun 1. päivää annettava johtokunnalle kirjallinen kertomus toimittamastaan yhdistyksen hallinnon- ja tilien tarkastuksesta.

11§.

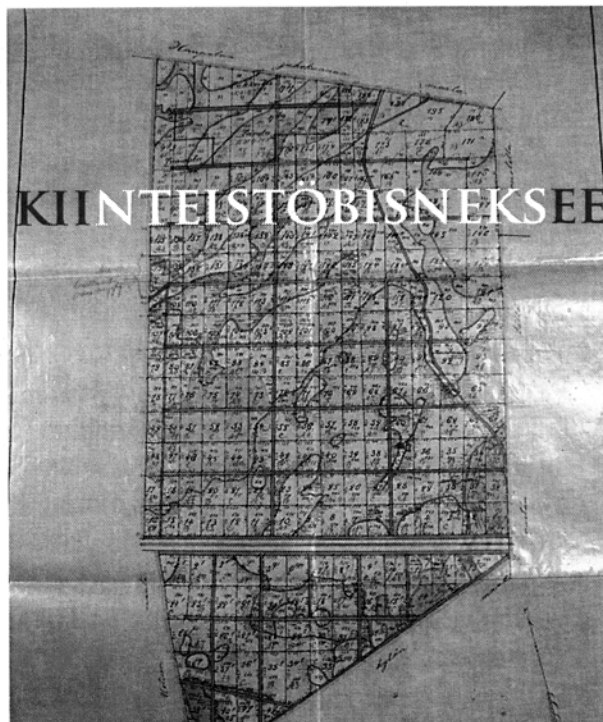
Päätös yhdistyksen purkamisesta on tehtävä sukukokouksessa vähintään kolme neljäsosan (3/4) enemmistöllä annetuista äänistä. Kokouskutsussa on mainittava yhdistyksen purkamisesta. Yhdistyksen purkautuessa tai tullessa lakkautetuksi käytetään sen varat purkamisesta päättävän kokouksen määräämällä tavalla yhdistyksen tarkoituksen edistämiseen. Arkisto luovutetaan Valtionarkistoon [nyk. Kansallisarkisto].

12§.

Muissa kohdin noudatetaan voimassa olevan yhdistyslain määräyksiä.

LAMPUODIN LAPSET KIINTEISTOBISNEKSEEN

Terijoen turborakentamisen luksusta ja nousevaa hintatasoa voi verrata vain New Yorkiin ja sen Long Islandiin. Kaikki maailmankaupunki Pietarin varallisuus, joka haluaa meren rantaan, asettuu tietenkin Terijoelle. Niin se teki myös 100 vuotta sitten. Se oli mahdollisuus monille.

Osa jo valmiiksi varoissaan olevista Paavolais-kauppiaista pääsi varakoitumaan lisää Terijoen huvilatonttien myynnillä. Ensin piti käydä monimutkainen aateliston omistamien lahjoitusmaiden lunastus – 40 vuotta jatkunut prosessi. Sitä ennen kaikki Kivennavallakin olivat lampuoteja (landbonde) eli vuokraviljelijöitä.

Lahjoitusmaat yksityisomaisuutena

Isonvihan aikana 1710-1721, kun venäläiset miehittivät Suomea, Pietari Suuri lahjoitti päälliköilleen maita valloitetusta Suomesta. Uudenkaupungin rauhanteon jälkeen 1721, kun raja määrättiin lähes nykyiseen kohtaan, Venäjälle siirtyneellä alueella oli yli 700 lahjoitustilaa. Keisarinna Elisabethin aikana lahjoituksia lisättiin ja lahjakirjoissa viitattiin väestöön maaorjaa tarkoittavin sanamuodoin. Kreivi Tshernyshev esimerkiksi siirretti Venäjältä

Muolaaseen omia maaorjiaan, jotka muodostivat täysvenäläisen Kyyrölän kylän. 1700-luvun loppupuolella Katariina II lahjoitti maita lisää suosiikeilleen. Aatelisto sovelsi venäläisiä säännöksiä ja pyrki lisäämään päivätöiden eli ropottien [*< rabot'*] määriä. Kapinoita syntyi ja ne tietysti taltutettiin väkivalloin.

Kun tämä Vanha Suomi vuonna 1812 liitettiin uuteen Suomen Suuriruhtinaskuntaan, olikin äkkiä ongelmana se, kuten vanha tietosanakirja asian sanoo, että ”edellisen ajan monet laittomat lahjoitukset ja väärät päätökset olivat ainoastaan yksinvallan välityksellä purettavissa, ja että ne yksityisnautinnonkin kautta varmistettuina eivät Suomen perustuslain mukaan olleet selvitettävissä.” Ne olivat siis kiistatonta yksityisomaisuutta. Asiaa selvitettiin uudelleen 1820-luvulla. Keisari Nikolai I:n päätökset suosivat aatelisten täyttä omistusoikeutta maihin ja määräys-

valtaa alustalaisein. Kenraalikuvernööri Zakrevskin johtama komitea ei halunnut maaorjuutta Suomeen, mutta selvyyden vuoksi kaikki tilat piti muuttaa ”täydeksi rälssiksi”, eli ”omistajiensa vapaasti käytettäviksi tiloiksi”. Määräys tuli voimaan 1837 ja erityisesti sen jälkeen veroja ja päivätoita lisättiin. Ulkoinen järjestys ”hovien” hallitsemilla mailla palautettiin, mutta olot surkastuivat kaikkialla.

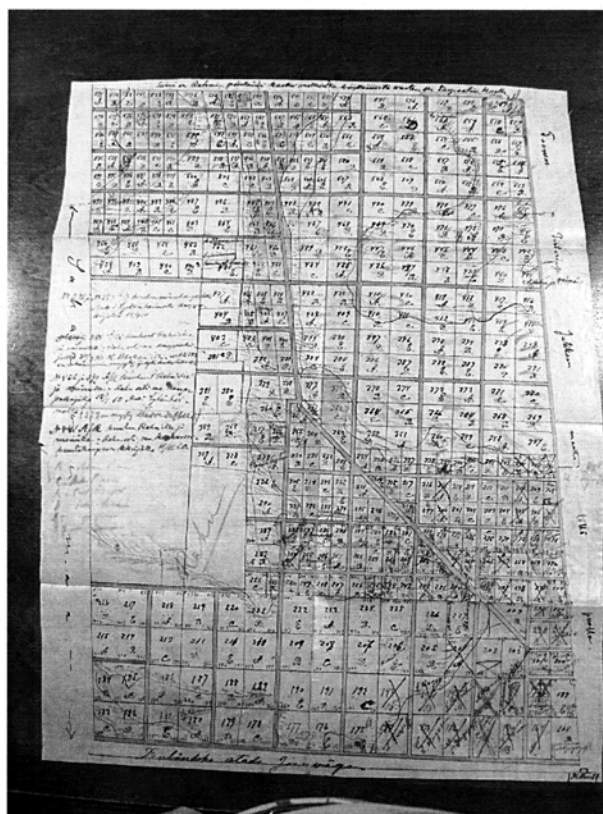
Noustuaan valtaan nuori Aleksanteri II kysyi neuvoa Suomen säädyiltä. Vuoden 1863 valtiopäivät ehdottivat vain itse lahjoitusten peruuttamista (eli reduktiota), mutta siihen keisari ei voinut suostua oman aatelistonsa oikeuksia loukkaamatta. Aleksanteri II oli juuri vapauttanut Venäjällä maaorjat ja herättänyt vähintäänkin mielipahaa aateliston piirissä. Suomessa vuoden 1867 valtiopäivät ehdottivatkin 12 miljoonan markan valtionlainaa, jotta valtion välityksellä voitaisiin lunastaa lahjoitusmaita ne omistavilta aatelisilta, mikäli ne voitiin saada otollisesta hinnasta. Talonpoikien velvollisuudeksi jäi korvata tilojen hinta pitkällä maksuajalla valtiolle. Tämä suunnitelma hyväksyttiin myös ”korkeimmassa paikassa”.

Alkoi valtava prosessi, jossa tarvittiin maanmittareita ja taloudellisia selvittelyjä. Asiaa mutkisti se, että läntisessä Suomessa jo 100 vuotta aiemmin tehty isojako piti ensin suorittaa Kannaksella. Kaksi vuosikymmentä myöhemmin, 1889 valtion välityksellä oli palautettu yksityisille talonpojille jo 2 056 728 tynnyrinalaa maata. Talonpoikien korvausmaksut tulivat suoritettaviksi 39 vuoden maksuajalla. Kivennavan lampuoteina Paavolaisetkin saivat lunastuskirjansa Senaatin yhteisellä päätöksellä 8.12.1902. Huvilatonttien kauppa oli alkanut jo lahjoitusmaaisäntien aikana.

Kivennavasta keinotellaan

Kivennavan pitäjän, johon Terijoen alueet vielä kuuluivat, ehti omistaa vuosina 1710–1820 noin kuusi eri aatelistaa. Näistä pisimpään kaksi sukupolvea Soltikov-nimisiä kreivejä ja heidän perijöitään (1780–1820), kuten Kivennavan historia esittää. (Kiuru 1952 s. 33 alk.). Siestarjoen eli Rajajoen alueeseen kuuluvaan Systerbäckiin oli 1714 perustettu venäläisten ase- ja ankkuritehdas eli Systerbäckin kivääritehdas. Tehtaan tonttialueesta kuului Siestarjoen pohjoispuoli Viipurin läänin alueeseen ja joen toinen puoli Venäjälle, Pietarin kuvernementtiin.

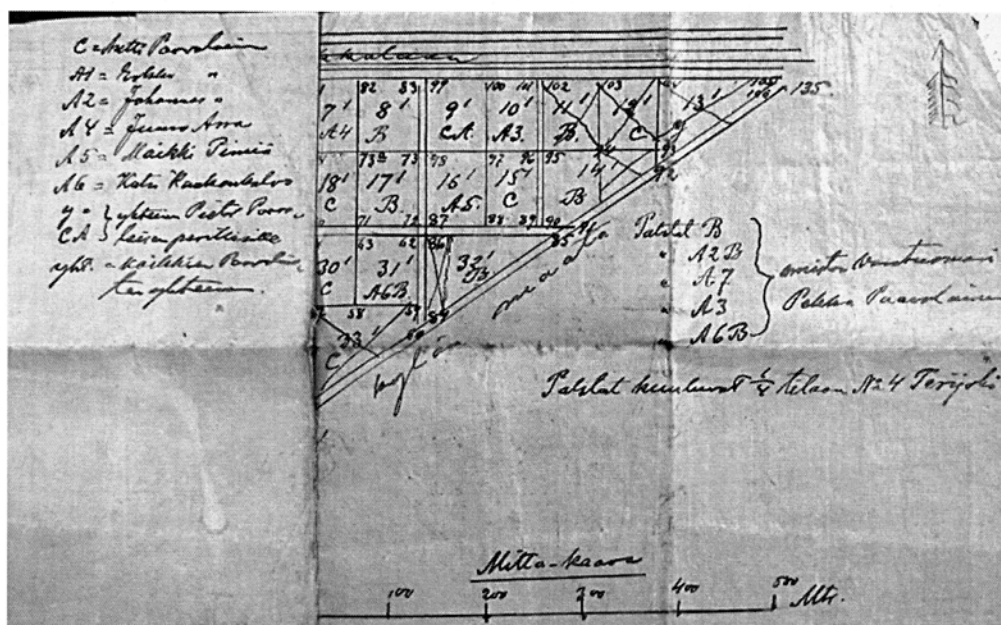
Systerbäckin asehtaan puun ja hiilentarve oli pysyvä, joten Venäjän sotaministeriön tykistöosasto

Kaksi tonttikarttaa ilmeisesti Kellomäen alueelta. Vasen alue jakautuu radan molemmin puolin, oikealla oleva alue on radan pohjoispuolella. Myytyjä tontteja on rasiitettu alakulmasta alkaen. (Lauri Paavolaisen arkisto, KA).

Viereisellä sivulla Pietari Paavolaisen lapset vuonna 1921, oikealta lukien vanhimmasta nuorimpaan: Pekka, Mikko, Anna, Katri, Johannes, Mari ja Erkki.

osti vuonna 1820 koko Kivennavan, eli ”Lintulan maatilaa” ja se liitettiin Systerbäckin asehtaan omistukseen. Verot suoritettiin asehtaan, eikä metsiä saanut luvatta hakata. Tiloja ei saanut jakaa, jottei kotitarvepuun käyttö lisääntyisi, eikä muuttua tilalta pois. Tykistöosasto toimi Venäjän hallinnon osana, mikä aiheutti hankaluuksia Suomen lakien ollessa voimassa. Ongelmien ratkaisuksi ehdotettiin koko Kivennavan siirtämisellä Pietarin kuvernementtiin kuuluvaksi. Neuvottelut jatkuivat vuosikymmeniä, kunnes keisari vuonna 1864 määräsi, että Rajajoen asehtaan alue liitettäisiin Pietarin kuvernementtiin erinäisin aluekorvauslupauksin. Rajajoen kylä ja Suomi menetti näin 14 neliökilometrin laajuisen maa-alueen Venäjälle, mutta korvauksen saanti unohtui. Suomen itsenäistyttyä raja säilyi Ruostekanaavassa, mutta Tarton rauhassa 1920, Systerbäckin alueen korvauslupauksen perusteella, Suomi sai

"Maastokartta"-versio sivun 8 kartasta, jossa näkyy perikunnan lasten litteroita.

korvauksena Venäjältä Petsamon alueen, jonka nikkelirikkauksista ei silloin vielä tiedetty.

Lahjoitusmaiden myynti Suomen valtiolle alkoi säätyjen myöntämän luoton turvin. Sotaministeriö tarjosi asetehtaan maaomistukset huutokaupalla ostettaviksi vuonna 1870. Lampuotien vuokrasopimukset oli ostajan pidettävä voimassa. Tammi-kuussa 1874 senaatin talousosasto hyväksyi kaupan, jossa Suomen valtiolle myytiin 420 000 hopearuplan hinnasta Lintulan ja Kyyrölän tilat kaikkine lampuotitiloineen sekä Raivolan jo toimintansa lopettanut ruukki ja sille myönnetty metsämaa. Senaatin päätöksen jälkeen "viljelijät saisivat kukin – isojaon tapahduttua – verokirjan, jonka mukaan he aikaisempien lahjoitusmaan herralle maksettavien verojen asemesta suorittaisivat sekä korkoa että lyhennystä sille summalle, minkä valtio oli joutunut heidän tilastaan suorittamaan." (Kiuru 1952:43)

Venäjän sotaministeriö perui jo kertaalleen sovitun kaupan, kun ruhtinas E. Uhtomski selvästi keinottelumielessä teki paremman tarjouksen kuin Suomen senaatti. Ministeriö hyväksyi Uhtomskin tarjouksen 1875, vaikka yksi kauppa oli jo sovittu. Senaatti huomautti länsimaisesta kauppatavasta, mutta turhaan. Vuonna 1877 Uhtomski myi alueen eteenpäin valtioneuvos Neronoville, joka puolestaan myi sen ranskalaiselle yhtiölle, jonka toimitusjohtaja hän itse oli. Niinpä Suomen valtio sai tinkiä tämän paperiyhtiön kanssa. Sillä oli hieno nimi: La Société anonyme des hauts fourneaux, forges, mines, domaines et forêts de Raivola et Lintula.

Yhtiön kohtaloksi tulleen pakkohuutokaupan myötä Suomen valtio sai lopulta lunastaa erät osat vielä parin pankkiiriliikkeen kautta. Vasta vuonna 1882 näyttää Kivennapa siirtyneen Senaatin kautta lopullisesti Suomen valtiolle. (Kiuru 1952:42-45)

Isojako oli käynnistetty 1879 ja Terijoen kylän alueella se saatiin päätöksen vuonna 1890. Mutta sitä ei pantu toimeen ennen kuin toimitus oli tehty koko Kivennavan pitäjässä. Joulukuun 1902 lahjakirjassa, jonka tekstin Kiuru kokonaisuudessaan lainaa (1952:57-60), käy ilmi, että valtiovarasto (= valtiokonttori) oli lohkonut erityisesti Kuokkalan, Terijoen ja Raivolan kylissä lisää palstoja. Niillä valtio tienasi varoja ja samalla voitiin alentaa maan mantaalikohtaista hintaa talonpojilta. Metsät jäivät vielä Kivennavan kruununpuistoksi, eikä niitä ehditty lunastaa kylien yhteismetsiksi ennen talvisotaa.

Huvilat Terijoelle

Vuonna 1870 valmistunut Riihimäen-Pietarin rata helpotti säätyläistön kesänviettoa ja lisäsi kesäasuntojen kysyntää niin Pietarin kuin Suomenkin suunnasta. Vuonna 1875, kun ruhtinas Uhtomski osti Kivennavan, oli Terijoella tietävästi vain 28 huvilaa. Uhtomski jatkoi huvilatonttien myyntiä sopimalla myydessään aina myös täydestä omistusoikeudesta ostettuun palstaan. Nämä kaupat olivat Suomen lakien kannalta laillisia kauppvoja. Paavo Kiuru kirjoittaa:

Talonpojatkin olisivat olleet halukkaita hankkimaan tontteja itselleen. He valittivat huvila-asu-

tuksen heille tuottamista suurista haitoista. Heiltä oli suljettu pääsy meren rannalle ja niityille, mikä oli aiheuttanut uusien teitten rakentamista suurin kustannuksin. Heiltä oli kielletty myös hiekan otto meren rannalta. Kirjelmässään Viipurin läänin maaherralle he niinkään valittivat, että lahjoitusmaaherrat olivat jakaneet huvilapalstoja ottamatta lainkaan huomioon lampuotien etuja. (Kiuru 1952:158)

Osa huviloista sijaitsi kuitenkin vuokratonteilla. Huvilan rakentajista suurin osa oli Venäjän alamaisia, joten heidänkin oikeusturvansa kannalta oli tärkeää saada omistusoikeus tontteihin, joiden teihin ja muihin rakennuskustannuksiin he olivat investoineet varojaan.

Valtiokonttori järjesteli ja ryhmitteli huvilatontteja ja sijoitti niitä tiettyjen uusien rekisterinumerojen alaisuuksiin. (Raivola No 12, Terijoki No:t 13, 14, 15 ja Kuokkala No 13). Vuonna 1890 valtio alkoi

varaa tai käyttöä hankkia huviloita itselleen.

Senaatti yritti säädellä tonttikauppaa ja asetti lampuodeille säädöksiä, jonka mukaan he eivät voisi tai saisi tehdä maakauppoja tai vuokraamisia ennen kuin heillä olisi omat tilojensa perintökirjat saatuna. – Nämä varoittelet kaikki kuuroille korville, joten maiden tulevat omistajat alkoivat jo nyt myydä tiloistaan huvilapalstoja. Hinta oli houkuttelevan korkea – ja olihan valtio näyttänyt esimerkkiä itse. Vuonna 1902, kun perintökirjat annettiin, saivat sellaisen myös 107 venäläisten hallussa olevaa tilaa tai palstaa. (Kiuru 1952:159)

Pietar Paavolainen kuoli lampuotina toukokuussa 1902

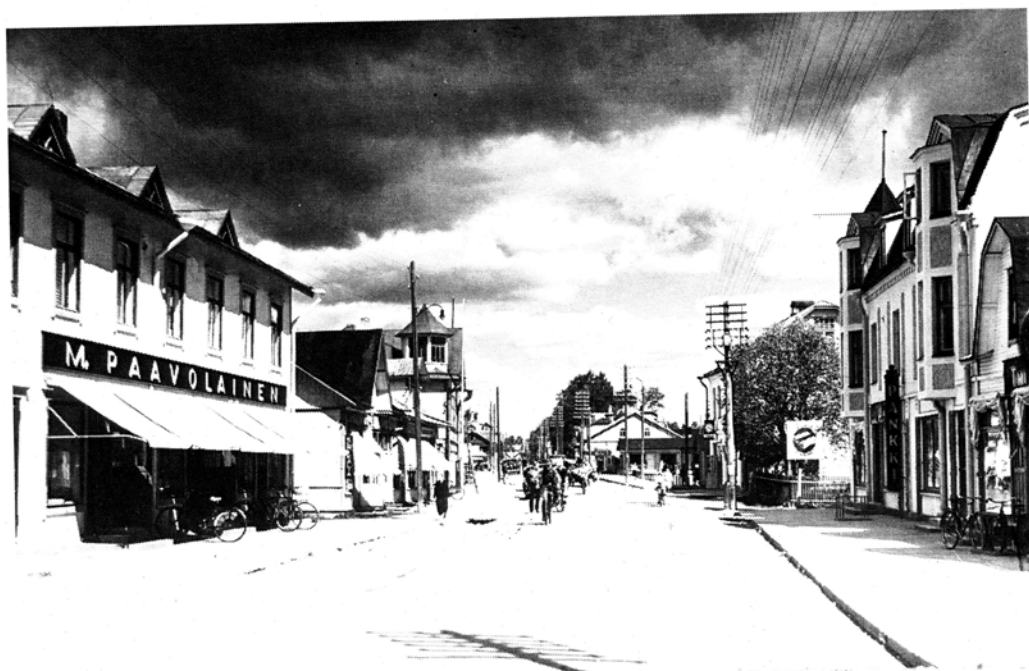
Äyräpään kihlakunnan perunkirjat eivät ole kaikki säilyneet, mutta Mikkelin Maakunta-arkistosta

Terijoen keskikylää 1915. Alhaalla vasemmalla Viertotie ja sen varrella Borisoffin kauppapuutarha. Oikealla luterilainen kirkko ja sen edessä roomalaiskatolinen kirkko (huvilamainen). Kuvan vas. laidassa Terijoen Yhteislyseo ja sen yläpuolella horisontissa Puhtulan mäki. Kuva: Terijoki-Seura.

itsekin myydä huvilatontteja ja ns. huvilakomitea hankki toistasataa uutta tonttia Raivolaan, Kuokkalaan ja Terijoelle. Ostajien joukossa oli paljon suomalaisia mutta niin käsittämättömältä kuin se kuulostaakin, keinottelun välttämiseksi venäläiset asetettiin ostajina etusijalle. Heidän oikeutensa omistaa maata Suomessa oli tehty tasavertaiseksi vuosien 1890 ja 1903 asetuksilla. (Kiuru 1952:159) - Ehkä ajateltiin, ettei Suomessa ole niitä, joilla olisi

löytyy se mitä on tallella. Ne ovat karua kertomaa: niissä on lueteltu irtaimistot eläimistä ja maatalouskaluista pitovaatteisiin. Ne kertovat että 1900-luvun taitteen vuosikymmenet ovat olleet valtavaa taloudellisen kasvun aikaa, mutta myös sosiaalisen eriytymisen aikaa. Osa Paavolaisten suvun kuolinpesistä on ollut käytännössä täysin varattomia ja velkaa on ollut, jopa keskihaaran viiden kauppiaaveljeksien kesken. Joitakin saatavia olivat veljekset joutuneet

Viertotie pohjoiseen. Oikealla KOP, Sammon risteys, Truben liiketalo, tori ja Miettisen liike. Vasemmalla Paavolaisen sekatavarakauppa. Kuva: Terijoki-Seura.

perimään oikeusteitsekin toisiltaan. Yksi heistä, Tuomas Antinpoika Paavolainen on jo elinaikanaan joutunut konkurssiin. Kaikkein varakkaimmaksi nousi Aatami Antinpoika Paavolainen. Hänen leskensä Katrin (os. Kääpä) sai hautapatsaansa Kirkkomäelle. Myös hänen kuolinpesänsä varallisuus oli ylitse kaikkien muiden. Siihen sisältyi runsaat saatavat niin Viipurista kuin Pietarista ja paljon kiinteistöjä rannikolla.

Kirkonkylän Pietar' esiintyy omassa perunkirjassaan vielä lampuotina ja maakauppiaana. Hän oli kuollut toukokuussa, 17.5.1902, kun senaatin antamat perintökirjat saatiin vasta joulukuussa 1902. Perunkirjoitus on päästy pitämään 12.3.1903, noin 10 kk kuolemasta. Paikalla olivat kaikki seitsemän lasta: Pekka, Mikko, Johannes ja Erkki sekä Katri, Anna ja Mari. Katrin ja Annan miehiltä, Kruskopfilta Kuopiosta ja Arralta Messukylästä, oli todistukset tiedoksisaannista. Leski Maria Kääpä ilmoitti pesän ja valvoi alaikäisten Marin ja Erkin oikeudet. – Kiinteistöjä lueteltaessa mainitaan vain kolme huvilaa Terijoen kylän tiloilla No2 ja No4, sekä viidesosa toisesta huvilasta tilalla No2.

Kirkonkylän taloja ja runsaita peltomaita ei perunkirjassa tietenkään voitu mainita, sillä vainajan kuollessa toukokuussa nämä olivat vielä Suomen valtion hallitsemia. Sen sijaan nuo Terijoen kylän huvilat oli Pietar voinut ostaa jo täydellä omistusoi-

keudella. – Vanhin poika, asianajaja Pekka Paavolainen oli tietysti hoitanut isänsä paperiasiat – kuten monen muunkin kive'nappoisen ja venäläisen.

Pietarin perunkirjan ainoat arvopaperit olivat kaksi Kivennavan telefoni-osakeyhtiön osaketta. Arvometallien ryhmässä oli taskukelloja, kultaisia ja hopeisia, ja niitä oli yhteensä 7; vaskisia kynttilänjalkoja oli 16, kahvipannuja 11, kastrulleja 5 jne. – Mutta jostain syystä perunkirja on repeytynyt, vain ensimmäisen liuska on tallella. Nyt emme tiedä pesän veloista ja saatavista.

Senaatilta saadut perintökirjat olivat tulleet joulukuussa osoitettuna Pietari Paavolaisen perikunnalle, jossa oli leski ja seitsemän lasta omistajina. Ne ovat koskeneet niin Kivennavan kirkonkylässä olevia kiinteistöjä kuin Terijoen kylässä olevia perintötiloja N:o 2 ja N:o 4, joista edellisestä omistusosuus oli 3/55 osaa ja jälkimmäisestä 1/12 osaa. Nämä Terijoen kylää koskevat perintökirjat ovat tallella, sillä Pekka Paavolaisen paperit Vienolasta Helsinkiin kuljetti Lauri Paavolainen syksyllä 1939. Ne ovat Kansallisarkistossa.

Mitä Kirkonkylän kiinteistöihin tuossa vaiheessa kuului, ei ole voitu nyt selvittää. Myöskään sitä, mistä kummalliset tilojen osuudet johtuivat – tai mistä ylipäänsä johtuivat osuudet Terijoen kylän maihin – ei vielä ole tämän kirjoittajalle valjennut. Joka tapauksessa saannon tapahtuessa joulukuussa

1902 useilla näistäkin palstoista on jo ollut huviloita.

Sisarusten välinen perinnönjako

Maaliskuussa 1903 pidetyn perunkirjoituksen papereista on siis osa kadoksissa. Mutta Pekka-sedän pape-reiden joukossa on kolme perikunnan keskinäistä ja kaikkien täysi-ikäisten lasten ja heidän puolisoitensa 23.8.1903 allekirjoittamaa paperia. Yhteisesti allekirjoitettuja sopimus-papereita oli kolme, nimikirjoitukset vieraiden miesten todistamia. Yksi on nimeltään Sopimus-Kirja, jossa selitetään koko prosessi. Toinen on Kauppakirja ja kolmas Kauppa-kontrahti. Nämä ovat Lauri Paavolaisen arkistossa, Kansallisarkistossa.

Sopimus-Kirjasta käy ilmi, että kaikesta Kivennavan kirkonkylän mailla Pietarin omistamista kiinteistöistä, joihin kuului siis kauppiastalo ja peltoja ym. Näistä huvilapalsta Wienola oli jo ”isän elinaikana”

Vierotien ja Pellervonkadun kulma 1926. Kuva: Terijoki-Seura

siirtynyt yksinomaisesti Pekan omaisuudeksi. Koko perikunnan yhteiseen omistukseen jätettiin vielä kauempana sijaitseva metsäpalsta nimeltä Toneri. Sen sijaan kolme vanhinta lasta puolisoineen ilmoittivat luopuvansa osuudestaan muihin kirkonkylän kiinteistöihin, mm. kauppaan, sen saataviin ja sen velkoihin, rakennuksiin ja irtaimistoihin ym. He luovuttivat sen leskelle ja nuoremmille veljeksille,

Johannekselle ja Mikolle, sekä alaikäisille Marille ja Erkille, ”ikuisiksi ajoiksi”. Vastineeksi kukin vanhimmista lapsista, eli Pekka ja Alice Paavolainen, Katri ja Oskari Kruskopf sekä Anni ja Jooseppi Arra, saivat kukin 15 000 markan velkakirjan vuoteen 1910 saakka, 5 %:n korolla, sekä vakuutuksen siitä, että leski (Mari Kääpä) ja nuoremmat lapset (Mikko, Johannes, Mari ja Erkki) ottivat vastatakseen kaikista pesän veloista. Kuinka paljon niitä yhteensä oli, ei ole tiedossa, mutta jonkinlainen perunkirjan täydennys tai uusi pesäluettelo on täytynyt olla olemassa näitä elokuussa pidettyjä sisarusten

keskinäisiä neuvotteluja varten.

Kaikkien yhteiseen omistukseen jäivät Terijoen kylässä olevat maat ja niillä olevat kiinteistöt, vireillä olevat viisi-kuusi tonttikauppaa sieltä (hinnat à 3000-3500 mk), sekä erään polviselkäläisen kauppiaan epäselvät saatavat, joista ei vielä tiennyt olivatko ne plussaa vai miinusta. Vastaavasti lesken ja nuorempien lasten ei tarvitse tehdä tilä mistään

ennen tätä aikaa tehdyistä kaupoista tai veloista.

Toinen paperi eli Kauppakirja on selvästi laadittu verottajaa varten, ja siinä Pekka, Katri ja Anni luovuttavat ja myyvät osuutensa kirkonkylän muihin kiinteistöihin [kauppa ja maat (?)] yhteensä 21000 markan suuruisista kauppahintaa vastaan, ”joka kauppasumma, sillä tavalla kuin tänään erittäin tehty

olla perunkirjassakin esiintyvä virallinen arvo, kun velat ja saamiset on laskettu.

Mutta näyttää siltä, että kolme vanhinta sisarusta on kieltäytynyt vastaamasta joistakin kiinteistöjä raittivistä veloista tai takuista, joiden syntymiseen he eivät katso olevansa osallisia. He ovat siis halunneet jaon tehtäväksi toisella hinnalla. Niinpä 45 000 mk

The image shows two pages of handwritten Finnish documents. The left page is titled 'Lomasettilain aikana josta sisarusperustuksen saamista' and contains a table with columns for names (e.g., Kauppa, Katri, Anni), amounts, and dates. The right page is titled 'Kauk. Kellomäen' and contains a table with columns for names, amounts, and dates. The handwriting is in cursive and the documents appear to be legal or financial records.

kauppakontrahti tarkemmin osittaa, on täydelleen suoritettu ja täten kuitataan”. Tämä on siis muotoiltu saantokirjaksi leskelle ja nuoremmille sisaruksille. Sen allekirjoittajat on nimetty yhdet luovuttajiksi ja myyjiksi, toiset ostajiksi ja saajiksi. Siinä ilmoitetaan, että maksu on saatu ja kuitataan.

Kauppakontrahti, kolmas 23. elokuuta 1903 allekirjoitetuista papereista, vastaa aiemmin laaditun yleisen sopimuskirjan kulkua eikä siis ole tarkoitettu ulkopuolisille. Siinä luovutushinnaksi oli merkitty 45 000 mk eli kolmelle vanhimmalle sisarukselle kullekin 15 000 mk. Virallisesti ilmoitetun kauppahinnan 21 000 mk ja todellisesti sovittun hinnan ero on siis kaksinkertainen. Kauppakontrahti toteaa, että luovuttamalla kolme 15 000 mk velkakirjaa, myös ”myymällemme tilanosalle sovittu kauppahinta 21000 mk siten on tullut maksetuksi.” - Näin kirkonkylän kiinteistöistä on suoritettu julkista hintaa yli kaksi kertaa suurempi hinta.

Kunkin seitsemän sisaruksen osuus koko omaisuudesta oli siis 1/14 osa, sillä 1/2 kuului leskelle.

Tarkoittaako elokuun 1903 järjestely sitä, että 21000 mk vastasi jotenkin 3/14 kirkonkylän omaisuuden koko arvosta. Kertolaskulla selviää omaisuuden koko arvoksi 98 000 markkaa. – Se on voinut

kirkonkylän omaisuuden 3/14:osana tuottaa koko omaisuuden arvoksi 210 000 mk. Jos siitä vähennetään tuo pienempi summa, voidaan arvella velkojen määräksi peräti 112 000 mk

Oli miten oli. Näitä neuvotteluja ja laskelmia oli käyty päät höyryten, ja kun oltiin päästy tähän asti, on varmasti ollut pakko ottaa muutama konjakki. Sisarusien väleihin on jäänyt jännitteitä.

Arvotut tonttiruudut myyntiin

Mutta konjakit otettua on kaivettu esiin Pekka-veljen pitämä mustakantinen vihko ja piirätetty tontteja kuvaavat ruudukkokartat, kolmesta alueesta, joista yksi sijaisi Kellomäen aseman kohdalla suoraan kohti merta, toisten sijaintiin on vaikeampi löytää kiinnekohtaa ilman tarkempia selvittelyjä. – Kartat on piirretty, maat palstoitettu ja lainhuudatettu vuosina 1905-07. Ne on merkitty kullekin sisaruksille eri kirjaimella (litteralla), niin että niitä on ollut yhtä paljon, vaikka erilaisia vaihdoksia ja muita operaatioita näkyy tapahtuneen pilvin pimein. Yksi kirjaimista on sedän, Tuomas Paavolaisen osuuksia, jotka ilmeisesti Pekka oli tämän konkurssissa lunastanut. Osassa on Pekka Paavolaisen oma litteraa, osassa Pietari Paavolaisen perikunnan kaikkien jäsenten

litterat. – Maastossa liikkunutta myyntiasiamiestä varten on ollut oma kuluneeksi hiutunut karttansa.

Kymmenen vuoden aikana ruutuvihko täyttyy nimistä, summista, välityspalkkioista ja Pekan asianajopalkkioista, lainhuudatusmerkinnöistä, maksujärjestelyistä jne. – Lähivuosien aikana osa veloista – vuoteen 1910 mennessä siis – tuli kuitattua myös sisarusten välisinä tonttien luovutuksina ja siirtoina. Terijoen ja Kellomäen kylien tonttien ostajissa on paljon venäläisiä, mutta on niissä myös toisia Paavolaisiakin, niitä jotka muuttivat rannikolle työn perässä.

Tonttikauppojen rahoilla maksettiin yhdessä perheessä opintovelkoja, toisessa opiskeluboksia Helsingissä, kolmannessa käytettiin tontteja velkojen vakuuksina, kuka mitenkään.

Pekka Paavolaisen pitkä ja komea olemus Vienolan portailla oli saanut venäläisetkin käyttämään hänestä nimitystä Knjaz Paavolainen, kuten Olavi Paavolainen eräässä tekstiluonnoksessa on kirjoittanut. Tämä ”Ruhtinas Paavolainen” ajoi monien asioita, mutta hänen luonaan Vienolassa käytiin tekemässä monet lakipaperit tai peräti maksamassa kauppahinnat, jotka Pekka tilitti eteenpäin sisaruksilleen. Eikä tonttien hinta ollut alenemaan päin.

Tässä tämän historian pääpiirteet. Vaikka taloudelliset seikat voidaan lukea intimiteetin suojaan, ovat 100 vuoden takaiset isoisan ja hänen sisarus-tensa keskinäiset omaisuusjärjestelyt vähintäänkin kiinnostavia, ja peräti tärkeitä ymmärrettäessä niitä lähtökohtia, jotka määrittivät kirkonkylän haaran sisarusten välisiä suhteita. Loputon määrä selvittelyä odottaa tekijöitään. Nämäkin löydökset poikivat vain polkunsa eteenpäin.

Puolittain vahingossa siis osa niistä, jotka vastikään olivat lampuoteja ilman maanomistuksen turvaa, tuli Suomen kysytyimpien tonttien lohkoja ja myyjiä. Suhdanteet nostavat toisia ja laskevat toisia. Yleensä ihminen korostaa omia ansioitaan menestyksessä. Ansioksi on varmasti luettava Pekka-veljen otollinen koulutus, valtion virkapalkka taustalla, huolellisuus ja tarkkuus toimissaan.

Terijoki oli täynnä venäläisiä. Mutta ne kyllä kävivätkin kaupassa, söivät ja tarvitsivat talonmiehiä ja emännöitsijöitä. Ja olihan mahtavat markkinat rakennusbisnekselle.

Pentti Paavolainen

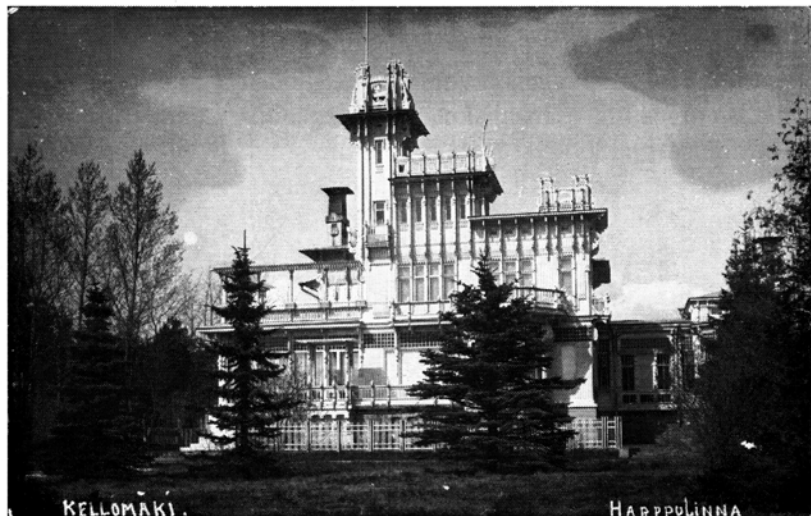

Kellomäki, nykyisin Komarova, oli Suomen kaudella ruutukaavoitettu alue rautatien molemmilla puolilla. Alueella on edelleen vanhoja puuhuviloita muistoina menneestä ajasta.

Venäläinen runoilija Anna Ahmatova (1889-1966) vietti 1950-luvun lopussa pienessä mökissä Kellomäessä kuukausia useampana 1950-luvun lopussa. Siellä hän kirjoitti:

“Elän täällä kuin vieraassa talossa,
josta näin unta, jossa kenties kuolin.
Ja tuntuu kuin Suomi salavihkaa vilkuilisi tyhjiin peileihin ...”

Venäläisen tavan mukaan vainajan talon peilit peitettiin. “Ja Suomi, menneisyyden Suomi, joka on poistunut täältä, näyttäytyy runoilijalle vainajana. Ja ympärillä olevat järvet ovat peilejä, jotka on peitetty lakanoilla. Ne eivät kuvasta mitään.” (Runoilija Sergei Zavjalov tv-ohjelmassa Kirjamaa: Terijoen pioneerit.) Terijoki oli kuuluisa koristeellisista ”pitsihuvilois-taan.

Kuvassa Kellomäessä sijainnut palatsimainen Harppulinna. Valokuva: Terijoki-Seura.

Hallikauppiaan perhe – Loikkasen Paabolaiset

”Elon mainingit korkeina käyvät ...”

3. osa

Olavi Anttilan kirjan – ”Eräs evakkotie, Aimon ja Reinon tarina” – mukaan.
Jatkoa edellisestä numerosta.

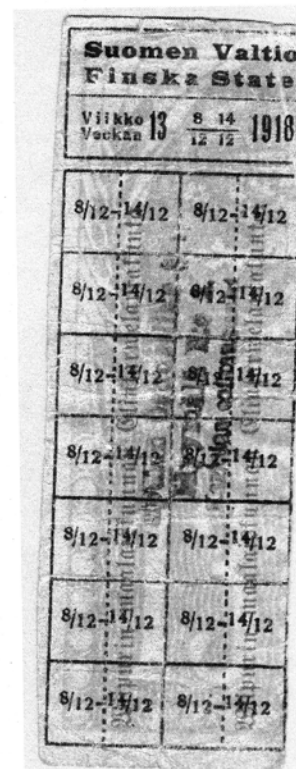
Ensimmäinen maailmansota näkyi Suomen suuriruhtinaskunnassa vähitellen pahenevana ruokapulana. Suomessa oli siirrytty 1880-luvulla viljan viljelystä kohti karjataloutta, koska halpaa viljaa sai tullitta ulkomailta, etenkin Venäjältä, runsaasti ja voin vienti kannatti, koska sen hinta jatkuvasti nousi. Sodan vuoksi Suomen kauppa länteen, paitsi Ruotsiin, katkesi. Viljaa saatiin edelleen Venäjältä, mutta tuonti katkesi sieltäkin vuoden 1917 sekasortoon. Maasta loppui leipä, ja varsinkin asutuskeskuksissa kärsittiin nälkää.

Senaatti yritti säännöstelyllä varmistaa, että kaikki saisivat ruokaa. Säännöstelyn välineeksi otettiin ostokupongit eli -kortit. Jo joulukuussa 1916 oli suurimmissa kaupungeissa voi kortilla, vuoden vaihteessa myös liha ja maaliskuussa 1917 maitokin. Siirtomaatavarat olivat loppuneet jo aiemmin. Hinnat nousivat nopeasti, eikä elintarvikekupongeilakaan saanut niiden lupaamia tavaroita. Venäjän maaliskuun vallankumouksen jälkeen kiusaksi tuli myös työttömyys, kun sotatarviketilauksia ei enää tullut ja linnoitustyökin lopetettiin.

Hallikauppias Matti Paavolaisenkin perheellä oli elintarvikekortit, mutta ruoka tuskin loppui täysin, koska Matilla oli mahdollisuus saada lihaa niin myyntiin kuin perheelleenkin ja samoilla lihanhaku- matkoilla maaseudulle myös muita ruokatarvikkeita. Matti huolehti ruokaa myös muille loikkasalaisille. Pula leipäviljasta tuli vasta kansalaissodan aikana ja sen jälkeen.

Venäjän maaliskuun vallankumouksesta 1917 tiedettiin pian Viipurissa, jossa oli venäläistä so-

taväkeä. Matti Paavolaisen tuleva vävy, tuolloin 12-vuotias isäni Reino Holopainen, on myöhemmin kertonut naapurissa Kolikkoimäellä asuneen kivi-

Ellin elintarvikekortin vuodelta 1918 on antanut Suomen Valtio. Leimassa lukee: Wiipurin maalaiskunnan elintarvelautakunta, Viipurin osuusliike.

työmiehen kokemuk-
sista: ”Tää kivimie-
ol siel Tervanieme-
jossakkii töissä. So-
tut ol syömässä, j-
yks viskas keisar-
kuval kaalikupi j-
sano: ’Syö sie lieme-
ku oot syönt lihatki-
Siit hää huomasi,
nyt ei keisaril ennä-
oo yhtää mittää pul-
tii, ko ne uskalta-
noi kovast tehä-
Vallankumous nä-
kyi myös Viipur-
kaduilla: ”Oliks-
nyt helmikuu, k-
se kapina alko, v-
maaliskuu, en muis-
tarkkaa, mut kumm-
kii pakkane se oli.
kaupungis ko all-
tulla ihmisii, ni n-
ol punaset ruse-
kaikil; sanovat: ’N-
Venäjäl on vallank-
mous, ja mei pitt-
ottaa siihe osaa’.”

Kansalaissodan puhjettua Viipuri jäi punaisille. Rintamalinja kulki Lappeenrannasta Viipurin pohjoispuolitse Antrean kautta Rautuun. Jokapäiväinen toiminta, kuten koulunkäynti, jatkui lähes entiseen tapaan melkein Viipurin valtauksen asti. Pitkittyvä sota ja tiedot muun muassa Tampereen valtauksesta vaikuttivat kuitenkin mielialoihin. Siviiliväestö suhtautui sotaan turtuneesti, odotettiin vain, mitä tulisi tapahtumaan.

Kolikkoinmäen kaikissa kodeissa nähtiin nälkää. Kansakouluun saatiin jostain lihaa, luultavasti hevosta, josta olisi saatu keittoa, mutta perunat puuttuivat. Opettaja kyseli oppilaittensa mahdollisuuksia tuoda perunoita kouluun. Hän aloitti toiveikkaasti kapasta, mutta lopuksi kyseli, kuka voisi tuoda edes yhden perunan yhteiseen ruokaan. Keittoa saatiin aikaiseksi, ja sitä jaettiin kerran päivässä kaikille.

Kodeissa ruokaa tehtiin kaikesta mahdollisesta: ”Äitimuori ol tehnt kahviporoist ja ohtakkeist ja akanoist semmost rieskaa ja sit pannul paisto. Ja mie ko nälkäsen sitä oikee syyvä humahutin ja mänin kouluu. Meil ol laulutunti ja päästii sin juhlasalii, ni seko rupes oikee kiertämää, puhals kaik kaveri niskaa ja sin pitki lattiaa, ja sit minnuu vietii - -.” Kun pyörtnyt Reino virkosi, hän sai loppupäivän vapaata. ”Ja seuraavan päivän alotin uuvestaa taas samanlaisil sapuskoil, mut söin vähä varovammi sitä kahviporokakkuva.”

Kansalaissodan aikana Matti Paavolainen kuljetti sotivien osapuolten linjojen läpi rohkeasti ruokaa loikkasalaisille. Varmistaakseen läpipääsyn vartioasemilla hänellä oli jaloissaan kahdet pitkävartiset villasukat päällekkäin: oikeassa sisimmässä sukanvarressa oli valkoisten ja vasemmassa punaisten lupalappu. Veljenpoikansa Jussi (Johannes) Paavolaisen kertoman mukaan Matti kuljetti ehkä myös aseita valkoisille kärryjensä valemohjan alla.

Myös valkoisten upseerien, veljesten Sam (Samuli) ja Aarne Sihvon, morsiamet pääsivät Viipurista Matin kyydissä linjojen läpi sulhastensa luo. Matin Anni-vaimo puki naiset kansannaisen asuun esiliinoineen ja pää- ja hartiahuiveineen. Uskottavuutta lisättiin vielä antamalla kummallekin mukaan maitohinkki.

Punaisilla lienee ollut jonkinlainen aavistus Matin toimista. Kerran hänet pidätettiin vartioasemalle kuulusteltavaksi, mutta kun mitään luvatonta ei löytynyt, Matti pääsi jatkamaan matkaa. Toisen kerran punakaartilaiset Karasti ja Muje tulivat Matin

kotiin Loikkaseen kyselemään Mattia. Anni väitti, ettei tiennyt, missä mies oli. Kaartilaisten lähdettyä Matti ajoi pihaan lihakuorman kanssa. Anni riensi kiireesti apuun siirtämään lihat piiloon, minkä jälkeen piha siivottiin ja kärryjen jäljet laastiin pois. Kapinan mentyä Karasti tuli pyytämään Matilta nimeä paperiin, jossa vakuutettiin, ettei sen haltija ollut osallistunut punaisten touhuun. Todistus oli tarpeen osoittamaan, ettei hakija ollut syyllistynyt valtiopetokseen ja hänet oli siten mahdollista valita valtion virkaan. Matti ei suostunut paperiin nimeään laittamaan.

Punaisen vallan lopulla Matti oli pitkän aikaa poissa kotoaan. Perhe pelkäsi, että hän olisi joutunut vangiksi tai tullut peräti tapetuksi. Aikanaan Matti kuitenkin ilmaantui kotiin – ratsastaen. Kärryt hän oli menettänyt. Kun valkoiset sitten valtasivat Viipurin esikaupunkeja, Paavolaiset piiloutuivat kotinsa kellariin varjeltuakseen harhaluodeilta. Valkoisten tultua perhe kömpi esiin piilostaan ja pakeni valkoisten kehotuksesta kaupungin valloituksen ajaksi valkoisten jo hallitsemaalle Perojoelle.

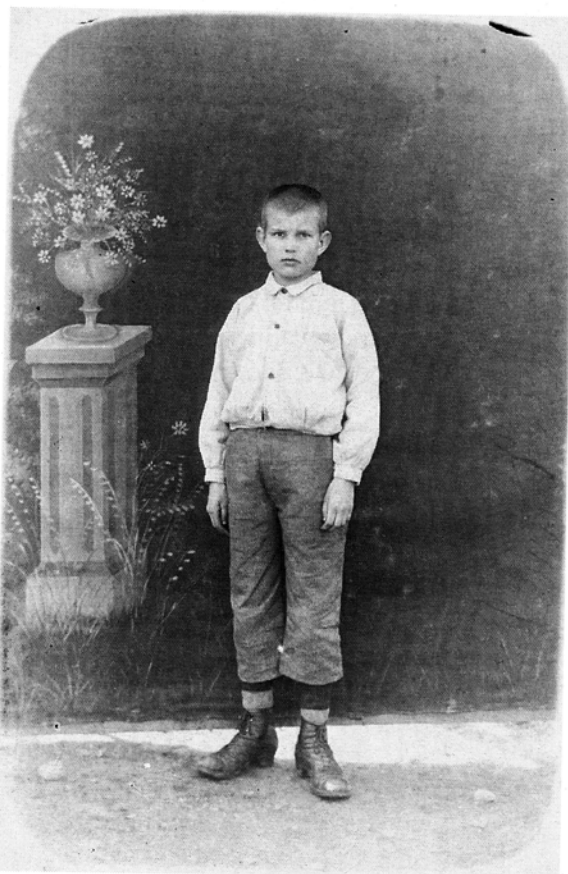

Matti Paavolainen vuonna 1902.

Palkkioksi rohkeudestaan Matti Paavolainen sai Valkoisen armeijan päällikön, Suomen silloisen valtionhoitajan C. G. E. Mannerheimin myöntämän vapaussodan muistomitalin ja kunniakirjan.

Kansalaissodasta äidilläni, Matin ja Annin nuorimmalla tyttärellä Ainolla, oli vain yksi hämärä muisto, olihan hän vasta alle kolmivuotias: Hän muisti juosseensa mäkeä alas Anni-äitinsä kanssa, ja mukana olleet kovat leipäset, äitini arvailun mukaan hätäleivät, kierivät pitkin tietä. Nämä varhaisimmat muistot olivat ilmeisesti kotimatkasta, kun Viipuri oli vallattu ja turvallinen perheen palata pakopaikastaan Perojoelta. Sieltä oli saatu osin akanasta leivottuja hätäkakkaroita, jotka olivat ”tikkusii”, ja joita kuljettiin nyytissä. Alamäessä rattaat keikahtivat niin, että nyytti putosi ja kakkarat kierivät alamäkeen. Äiti Anni ja isommat työt juoksivat leipästen perässä ja keräsivät ne talteen.

Kun Kolikkoinmäellä kierteli valokuvaaja vallankumousvuonna 1917, sai 12-vuotias Reino äidiltään rahat potrettiin.

Jsäni Reino Holopaisen varhaisnuoruuden järjestyttävä kokemus, vuosien 1917–1918 tapahtumat, vaikuttivat hänen myöhempään elämäänsä syvästi. Suomen valtiollinen itsenäistyminen oli hänestä toki tärkeä asia. Kolikkoinmäen työläiskaupunginosan työläisperheen kasvattina hän kuitenkin näki tapahtumat sodassa hävinneiden, punaisten, kannalta traagisena kansallisena murhenäytelmänä. Silti kansalaissota, joka Kolikkoinmäellä miellettiin kapinaksi, ei järkyttävyydestään huolimatta hallinnut Reinon myöhempää ajattelua ja poliittisia asenteita, vaikka sota kosketti hyvinkin läheisesti hänen omaa perhettään.

Reino itse oli vasta 13-vuotias ja liian nuori liit-tyäkseen Punakaartiin. Hän olisi halunnut mennä, mutta äiti kielsi. Reinon osalle jäivät siis havainnoitsijan tehtävät muiden ikätoveriensä kanssa. Sen verran hän kuitenkin sai kosketusta kaartiin, että kävi jonkun kerran syömässä vanhemman veljen lupalapulla kaartin keittolassa Rautatiekadulla. Siellä oli tarjolla luukeittoa, leipää ja silliä. Muu

ruoka jaettiin annoksina, mutta silliä sai syödä vapaasti. Vain kerran joku ihmetteli, voiko noin nuori olla kaartilainen. Joku toinen tiesi, että kyllä siellä nuoriakin oli. Lupalappuun ei ollut merkitty haltijan ikää, Reino oli ikäisekseen pitkä ja hän itse väitti kiven kovaan kuuluvansa kaartiin, mainitsi paikankin, veljiltä kuullun, missä muka oli taistellut.

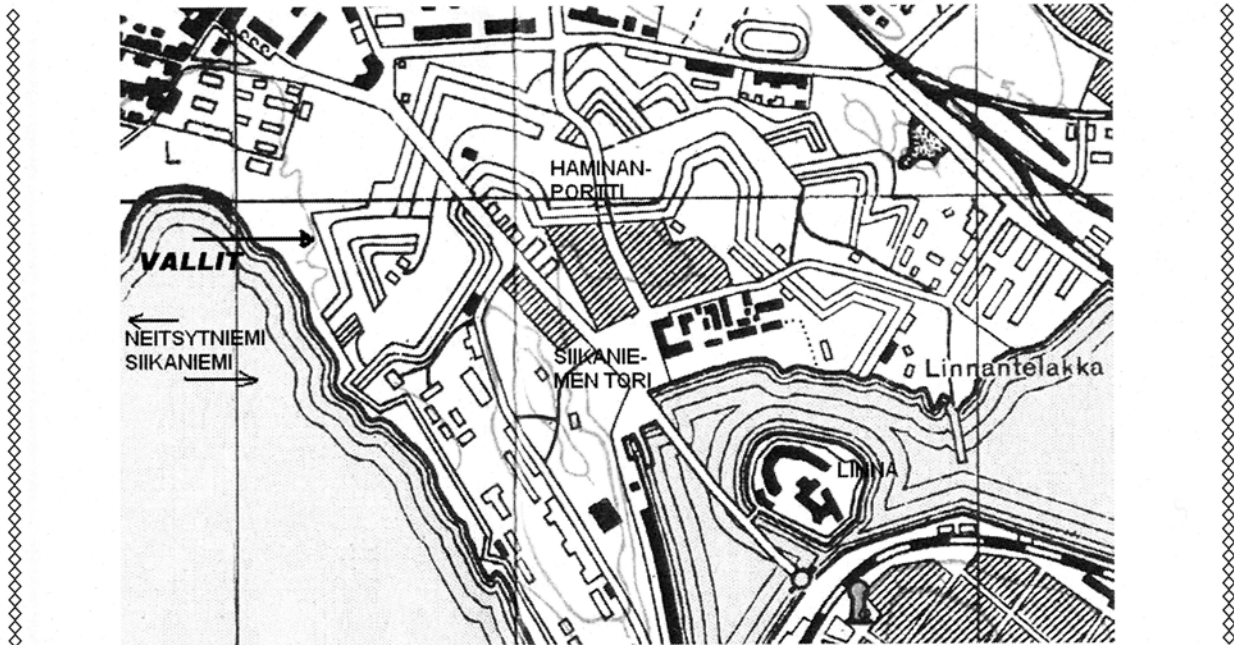
Ruokalan lupalappu tuli hyvään tarpeeseen. Maailmansodan yhä jatkuessa ruoka-tilanne oli entisestään huonontunut. Erityisen vaikeana sen kokivat Holopaisten tapaiset vähävaraiset pieneläjät, joilla ei ollut rahaa ostaa ruokaa mustanpörssin kaupasta.

Viipurin kohtalo alkoi täyttyä, kun kenraali Wilkmanin johtamat joukot katkaisivat 24.4.1918 kaupunkiin johtavat tiet etelästä, pohjoisesta ja kaakosta, ja eversti Sihvon joukot 27.4. lännestä. Viipuri oli nyt saarroksissa, ja mieliala kaupungissa kävi hermostuneemmaksi punaisten Patterinmäellä saavuttamasta pienestä torjuntavoitosta huolimatta. Osa punakaartilaisista oli koko sodan ajan välttellyt rintamalle menoa. Puhuttiin ”Ariston rintamasta”, jolla viitattiin tällaisiin kaartilaisiin. Nimi tuli Ariston kuppilasta, jossa pinnarit viettivät mielellään aikaansa.

Osa valkoisista oli asettunut Loikkasen lähelle Papulanmäelle, josta he pommittivat kaupunkia. Pari kertaa pommit osuivat punaisten ammusvarastoon Patterinmäellä ja aiheuttivat valtaiset räjähdykset. Savupilvet levisivät Kolikkoinmäelle, jossa eräs punaisten puolustuslinjoista kulki lähellä Reinon kotia. Holopaiset suojautuivat naapureittensa tavoin kellariinsa viimeisiksi pariiksi viikoksi. Sieltä poistuttiin vain siksi aikaa, että saatiin hätäisesti keitettyä perheelle ruokaa. Siellä oltiin suojassa harhaluodeilta myös, kun hyökkäys alkoi 28.4. Valtauksesta tuli lyhyt: punaiset jättivät kaupungin seuraavana yönä.

Niin Reino kuin muutkin näiden itäisten kaupunginosien lapset joutuivat näkemään sodan julmimman puolen. Niistä hän kertoi haastattelussa. ”Siel ol – ku lähetti sit liikkeel kellarista – punasten kaatuneit. Niit saatto olla viel kolme, neljä, viiskii päivää. Valkoset ol korjattu pois; yhen mie näin, yhe valkose vaa, siin Rajakatulla. Mut niit punasii, niit ol pitki matkaa siel joka puolel, ja hevose raatoi – (hiljaa) ja kaikkii –.

Äitimuori kans etsittii sitä velipoikaa [Vilhoa], mikä kaatu, ku ei tiijetty, et onks se vankina vai onks

Siikaniemen valli Viipurissa, Haminanportti on merkitty karttaan.

se ammuttu. Ni mie muistan niit ruumiskasoja, ku niit oli sielläkkii Neitsytnieme vallii välis. Siel ol ko heinälukuvoja, ku niit ol ammuttu – (painottaen) niit ol paljo. Äitimuori siel hyppi ja etsi. Emmie ment siihe iha likel katsomaakaa, etempänt katso, ku se siel tutki, mut ei se löytäny.” – Noin 200 venäläistä ammuttiin vallien välissä Haminan portilla Viipurissa iltapäivällä 29.4.1918.

Lopulta Vilhon löysivät hänen tuttunsa, kertoivat löydöstään Reinolle ja tämä kävi tunnistamassa veljensä. Löydöstä ei uskallettu koskaan kertoa äidille, joka eli ja kuoli siinä uskossa, että Vilho oli sittenkin pelastunut ja paennut Venäjälle.

Elämä palautui vähitellen ennalleen, mutta nälkä jatkui läpi kesän ja talven seuraavaan kevääseen asti. Nälkää torjuakseen pojat soutivat kesällä saareen mukanaan onkivehkeet ja vähän suolaa kala-aterioita varten. Talvesta Reinon perhe selvisi sienillä ja kurrivellillä: ” Meil ol kerätty sieniä iha saavi. Niit syötii, ja joskus sai, kylmäks maioks sanottii, kurria. Siit saatii keitetty vellii. Millo hänes ol akanoit joukos ja millo ei olt mittää. Ja sit niit sieniä syötii ja viskottii sitä vellii siihe saumaa. Näkyhä se (sienet) pitänee sentää tiellä, et ei siin ainakkaa kanveessii puonnu koko talves.”

Ruokatilanne alkoi merkittävästi kohentua vasta, kun meret aukesivat keväällä 1919 ja lännestä alettiin tuoda viljaa maahan.

Alenevä Matti

Loikkasessakin palattiin entisiin töihin ja harrastuksiin. Vaikka Matti ja Anni Paavolainen tekivät pitkät työpäivät hallissa, jaksoi Matti vielä harrastaa monia yhteiskunnallisia asioita. Matin ja Annin kotoinen elämä ei ollut kovinkaan sopusointuista, vaan muu perhe, varsinkin Aino-tytär vartuttuaan, piti isäänsä Mattia jonkinlaisena kotityrannina, joka ei paljon kotiväen mielipiteistä ja hyvinvoinnista piitannut.

Kotoisten ongelmien syytäkö lieenee, että Matti viihtyi paremmin harrastuksissaan kuin kotona, ja harrastusten kirjo oli moninainen. Kotiväki sanoi, että ”Matti kuulu yhteetoist yhityksee ja ol kaikis niis toimiva jäsen”. Lähimpänä Matin sydäntä olivat kristilliset järjestöt. Loikkasen Esikaupungin Nuorten Kristillisen Yhdistyksen toiminnassa hänen merkityksensä oli keskeinen. Hän kuului myös Nuorten Miesten Kristilliseen Yhdistykseen, Raamatuntutkijoihin ja Viipurin kaupungin sisälähetyksen sekä ns. Pikkukirkon aktiiveihin. Hän oli toimiva jäsen Vanhat Sotilaat -nimisessä järjestössä ja Loikkasen V.P.K:ssa, jonka puheenjohtaja hän oli 1910-luvulla, Lihakauppiaiden yhdistyksessä, Talonomistajissa ja Viipurin suojeluskunnassa sekä tietenkin Paavolaisten sukuseurassa, jonka perustajajäsen hän oli.

Matin kaikki vapaa aika kului poissa kotoa koukuksissa ja tilaisuuksissa. Erityisesti perhe moitti sitä, että Matti-isä oli aulis antamaan rahaa erilaisiin hyviin tarkoituksiin, mutta kotona, jos naiset sanoivat tarvitsevansa jotakin, vakiovastaus oli: ”Eiks’ sitä vois tehdä ite?” Kätevä käsistään kun oli, Matti

Matti suojeluskuntapuvussa, hihanauhassa lukee: Veteraani.

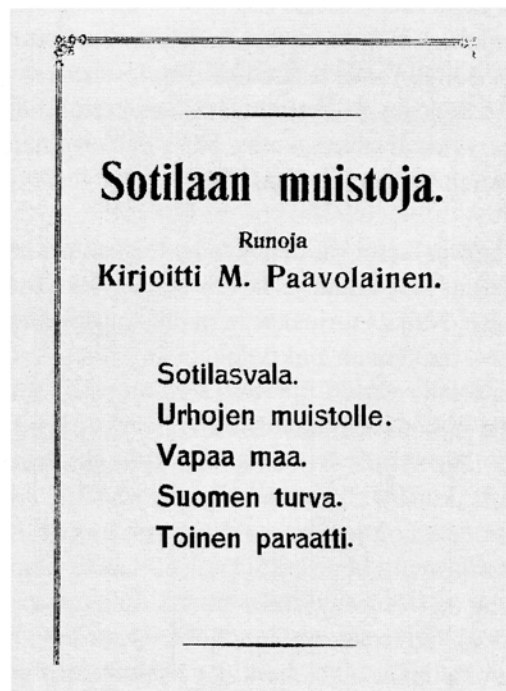
tosiaan teki itse monet tarvekalut. Kun hän ei esimerkiksi löytänyt kipeisiin jalkoihinsa tarpeeksi mukavia jalkineita kaupasta, hän osti erittäin pehmeää, saurooksi kutsuttua vuohen nahkaa, ja teki itselleen saappaat, joissa oli sopivasti tilaa niin vaivaisenuille kuin muillekin aristaville jalkaterän kohdille.

Vuosien 1917 ja 1918 tapahtumat ja Suomen itsenäistyminen antoi Matille vielä yhden perhettä kiusanneen harrastuksen. Isänmaallisena miehenä Matista tuli innokas suojeluskuntalainen. Hän hankki suojeluskuntapuvun ja kulki nuorempien miesten kanssa suojeluskunnan ampumarjoituksissa. Koska Anni ei pysyvä suvainnut, ei Matti saanut sellaista kotiin tuoda: ”Sitä torrakkaa sie et tän sissä

tuoi!”. Tuskinpa Matti sotaharjoituksiin osallistui, vaikka sotilaskoulutukseltaan tarkk’ampuja olikin, mutta vanhoja sotaväkiajan muistoja hän kyllä kävi verestämässä toveriseurassa. Niistä tilaisuuksista Matti, muuten raitis mies, saattoi palata kotiin lievästi konjakilta tuoksahtaen.

Isänmaalliset tunteensa Matti Paavolainen puki runoiksi, joista viisi pitkää, vuosina 1926–27 eri tilaisuuksia varten kirjoittamaansa ja niissä esittämänsä runoelmaa hän painatti 1932 omakustanteena Viipurin Tilapäistöiden Kirjapainossa. Tämän vaatimattoman vihkosen nimenä oli *Sotilaan muistoja*. Runot ovat siis syntyneet melko lyhyen ajan kuluessa ja ilmeisesti tiettyjä tilaisuuksia varten. Ajatus runojen julkaisemista näyttäisi taas syntyneen – tai ainakin toteutuneen – vasta myöhemmin.

Runojen kirjoittamisen lisäksi Matti soitti mielellään. Hän teki itse virsikanteleen, jonka soitosta Anni ei tosin pitänyt, ja kutsuikin sitä vinguuttamiseksi – virsikannelta kun soitetaan viulun jousella ja samalla painellaan ainoaa kieltä kanteleen runkoa vasten. Myöhemmin Matti rakensi ihan oikean monikielisen kanteleen, ehkä useammankin. Yksi hänen rakentamistaan kanteleista päättyi lopulta vanhempieni Aino ja Reino Holopaisen mukana Lahteen

Matin runovihkosen kansi vuodelta 1932.

Loikkasen tyttökerhon retkeläiset vuonna 1920, Aino istuu eturivissä 2. vas., Elli on takarivissä 5. oik. ja Lahja toisessa rivissä ylhäältä 7. vas. Ainon valkoinen puku on ommeltu valkoisesta pumpulikankaasta, jolla sokerisäkit oli vuorattu. Takarivissä 3. vas. on Lahjan paras ja elinikäinen ystävä, Hellä Raunio.

– tosin jo virityskelvottomaksi ravistuneena.

Myös perheen tyttöillä oli harrastuksia. He kaikki kuuluivat jo pienestä pitäen seurakunnan tyttökerhoon ja osallistuivat sen järjestämiin retkiin. Loikkasen koulun takaa menevällä tiellä pelattiin rajapalloa koulupäivän jälkeen syksyisin ja keväisin sekä kesälomilla. Talvella hiihdettiin. Pyhäisin käytiin pyhäkoulussa oman kaupunginosan rukoushuoneella. Myös pyhäkoululaiset retkeilivät joskus Viipurin lähitienoilla.

Koko perheen yhteinen harrastus oli laulaminen moniäänisesti. Naapuritkin kuuntelivat sitä mielellään. Kun Paavolaisilla laulettiin, naapurit sanoivat toisilleen: ”Tulkaa kuuntelemaan, Paavolaisill lauletaa taas”. Nuorena Aino kuului pariinkin kuoroon, ja Ellille kuorolaulusta tuli elinikäinen harrastus. Lahjan pojasta, Kalle Vartolasta, kehittyi aikanaan erinomainen bassobaritoni.

Viipuri jatkoi sodasta toivuttuaan ripeää kasvuaan. Vuonna 1924 kaupunkiin liitettiin, tosin vastahakoisesti, eteläiset ja itäiset esikaupungit, yhteensä 13 934 henkeä. Reinostakin tuli 19-vuotiaana virallisesti kaupunkilainen ja viipurilainen, mutta loikkaselaiset pääsivät osaksi kaupunkia vasta 1928. Viipuri sai sen muodon, joka sillä oli talvisodan alkaessa, vasta vuonna 1933.

Liitokset toivat Viipuriin liki 30 000 uutta asukasta ja kaupungin väkiluku ylitti 70 000:n. Viipurista kasvoi Suomen toiseksi suurin väestökeskus.

Paavolaisten perheen arki jatkui kansalaissodan jälkeen edelleen työntäyteisenä. Tytöt kävivät koulunsa, aikuistuiivat ja itsenäistyivät. Annin ja Matin elämää itsenäisessä Suomessa sekä perheen iloja ja suruja Suomen kansainvälisimmässä kaupungissa Viipurissa seurataan evakkotaipaleen alkuun seuraavassa jaksossa.

Vappu Anttila

Lähteitä Olavi Anttilan *Eräs evakkotie* lisäksi: Olavi Anttila; 75 vuotta sosialidemokratiaa Lahdessa. s. 113–16; 134 – 136; 148–160.

Suomen taloushistoria II; Arvo M. Soininen, Maa- ja metsätalous s.27–51; 163 – 167.

Venäläissurmat Suomessa vuosina 1914–22, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 3/2004, Osa 2.2.; sivut 107 ja 120.

Karjalan Prikaatin Kilpi, Karjalan prikaatin 50-vuotisjuhla julkaisu 2007; s. 3.

Meidän Timo

Koneen puhdistusta ja rasvausta, Timo rasmattina vasemmalla ja Tapio koneenkuljettajana.

Annikki Paavolaisen koskettava muistelmä kontupohjalaisen Timo Tiaisen vaiheista, vapauden kaipuusta ja pitkästä ystävyydestä Lauri Paavolaisen perheen kanssa.

Isä (Lauri Paavolainen T.78) tarvitsi työvoimaa maanviljelykseen talvella 1944. Hän oli saanut kuulla, että heimosotavankeja voisi yrittää. Patrikilla oli heimovankileiri. Työvoimapäälliköltä piti saada ensin kirjallinen määräys Timon siirtymisestä meille. Sen saatuaan isä Lauri toi Timo Tiaisen 2. helmikuuta 1944 meidän hoitoomme Polviselän kylään. Siitä alkoi yli 34 vuoden värikäs taival Timon ja perheemme kesken.

Timo oli noin 20-vuotias. Hän oli toverinsa kanssa päättänyt jättäytyä suomalaisten vangiksi heti sopivan tilaisuuden tullen. Tätä ei neuvostoarmeijan sotilas olisi koskaan saanut tehdä. Mutta

pojat onnistuivat hyvin. He osasivat kohtalaisesti suomea ja heistä tuli niin sanottuja heimovankeja. Heidän käytöksensä oli hyvä. Luottovangin tunnukseksi heidän puseronsa selkämyksessä oli valkoiset henkselit.

Timo oli syntynyt Kontupohjassa eräällä Äänisjärven niemellä. Isä sai Timon kotiväkeen yhteyden ja hänelle kovin tärkeitä tietoja. Timo kertoi, että Stalin oli pakottanut kaikkien suomalaisuuteen viittaavien sukunimien muuttamisen venäläisiksi. Timon perheen nimeksi tuli Dianov. Kun eräs polviselkäläinen tuli Aunuksesta lomalle, hän toi Timolle tuliaisiksi kotoa Äänisen muikkuja suolat-

tuina pieneen pyttyyn. Timon silmät loistivat! Isä lupasi, että kunhan saadaan viljat, perunat ja soke-rijuurikkaat maahan, hän lähtisi Timon kanssa käymään Kontupohjassa. Se olisi onnistunutkin, sillä Timon koti oli silloin suomalaisten hallussa.

Ei vanki vaan talonväkeä

Meillä ei kukaan muistanut, että Timo oli sotavanki. Hän oli yksi perheenjäsenistä. Hänellä oli isän veljen, Einon siviilivaatteet. Ne venäläisen sotilaan surkean väriset vaatteet roikkuivat kellarin naulassa. Timo ajoi Hilma-hevosella heiniä Peräniityn ladosta, puita metsästä ja lautoja Kirkonkylän sahalta. Kylällä tiedettiin, mikä mies siinä on liikkeellä. Mutta aina oli olemassa tarkastajia joka asiaan. Niinpä eräänä päivänä tupaamme ilmestyi Timon vankileirin pomoja katsomaan, miten häntä meillä kohdeltiin.

Perhe oli ruokapöydässä ja Timo myös. Moitteita tuli: Ei vanki saanut syödä talonväen kanssa yhdessä ja hänellä kuului olla Neuvostoliiton sotilaan vaatteet yllä. Mutta meidän äitipä tarttui ohjaksiin

heti! Hän sanoi: ”Meillä ei ole Timon käytöksen suhteen moitteen sijaa miltään kantilta. Timo tekee työnsä hyvin. Jos hän kelpaa pellolla meidän joukkoomme, hän kelpaa myös ruokapöytäamme. Ja mitä neuvostolaisiin vaatteisiin tulee, ne olisivat hajonneet jo ajat sitten.” Pomot jatkoivat keskustelua isän kanssa pihalla ja poistuivat vähin äänin paikalta. Sen jälkeen he eivät tulleet. He eivät ehtineet, sillä taistelu Karjalan Kannaksella alkoi kohta puolin kiivaana.

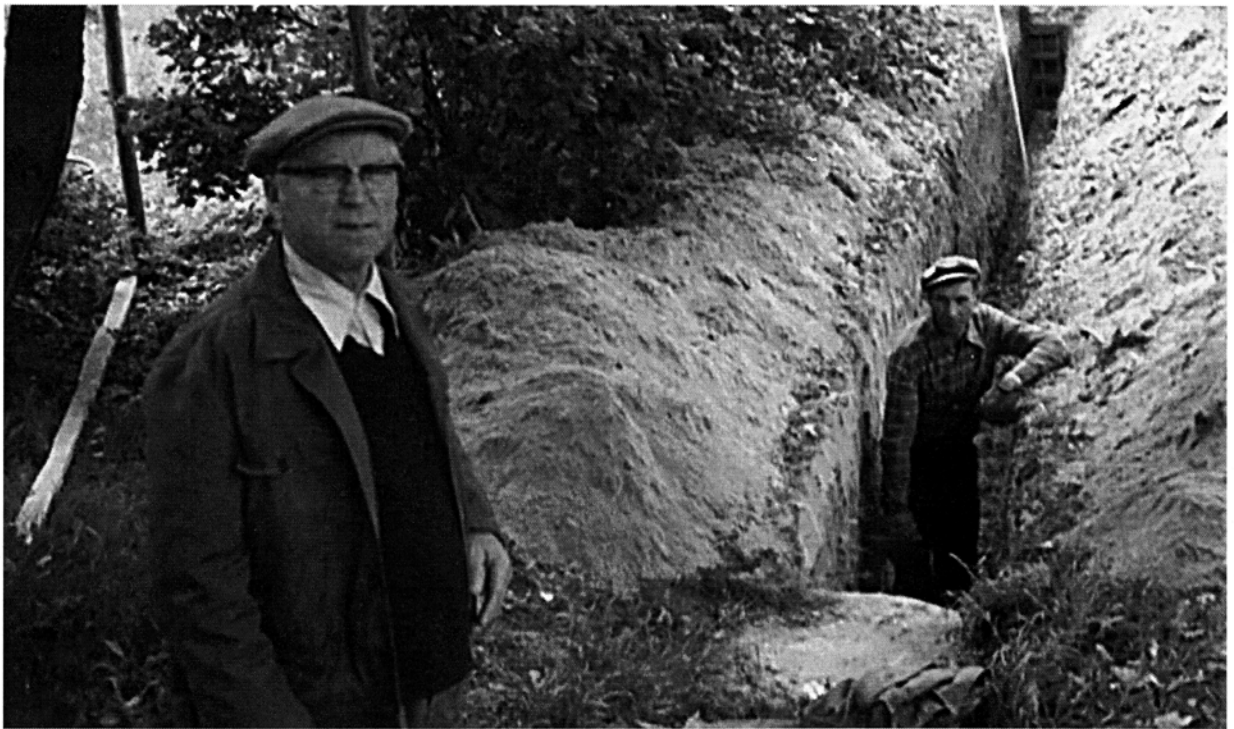
Yhdessä evakkoon

Siviiliväki jatkoi työtään kuten ennenkin. Mielessä käväisi joskus hätäisesti, että entäs jos suomalaiset eivät jaksata tapella yli nelinkertaista vihollista vastaan. Mutta Stalin oli aliarvioinut meidän pienen armeijamme. Monet viivytystaistelumme onnistuivat. Timolla ei ollut aikomustakaan palata Neuvostoliiton armeijaan. Siellä näin hieno luottovanki olisi heti ammuttu.

Ei ollut kuin yksi keino: seurata meitä evakkomatkalle. Timo haki lehmät Peräniityltä pihaan,

Veikko Palokoski (vasemmalla) ja Timo Tiainen saunan jälkeen keinussa vilvoittelemassa. Veikko on Mirja s. Paavolaisen mies. Hänen sukunsa on lähtöisin Uhtuasta. Veikko on syntynyt Kemissä 10. kesäkuuta 1928 ja kuului Vaasan ortodoksiseen seurakuntaan. Timo Juhonpoika Tiainen oli syntynyt Kontupohjassa ja oli ortodoksi. Timon ja Veikon puheet olivat samalla aaltopituudella. He tunsivat olevansa hengenheimolaisia.

Yksi harvoista kuvista Timosta: etualalla Lauri Paavolainen ja kaivannossa Timo viemärijojaa syventämässä. Timo ei halunnut kuviin; yleensä hän käänsi päänsä sivuun. Hän oli tottunut kaikkinaiseen varovaisuuteen elämässään.

valjasti Hilma-hevosen rattaiden eteen ja pakkasi kuormaan tarpeelliset tavarat Esteri-tädin kanssa ja niin matka alkoi meidän muiden perässä, mutta Kaukilan asemalle. Hilman varsa oli sidottuna emonsa rattaiden perään. Esteri-täti ajoi lehmiä ja katsoi, etteivät ne lähteneet harhailemaan omille teilleen. Välillä pysähdyttiin lepäämään ja syöttämään eläimet. Esteri-täti lypsi lehmät ja antoi maidot sotilaille. Jossakin vaiheessa varsa pääsi irti perälaudasta. Se lähti täysillä kohti Pietaria ja sotkeentui etulinjoilla menevään kuormastoon. Sen kiinni saaminen oli mahdotonta. Luulimme, ettei sitä enää koskaan löydetä.

Ajoissa me muut selviydimme Äyräpään asemalle. Lehmät ja hevonen lastattiin eläimille tarkoitettuihin kuljetusvaunuihin Kaukilassa. Niin pitkä junamme lähti viemään meitä määränpäännään Mikkeli. Eläimet kuljetettiin maaseudulle syrjäisemmille asemille. Esteri-täti, Timo, Hilma-hevonen ja kolme lehmäämme osasivat turvallisesti perässämme Juvalle Huttulan pappilaan.

Isäkin saapui juhannukseksi sinne saatuaan lomaa. Hänellä oli paljon työtä järjestäessään asioitamme kuntoon kunnantoimistossa yms. asiaankuuluvissa paikoissa. Timonkin elämä järjestyi. Isä

sai hänet töihin Piikkilän kartanoon tutustuttuaan sen isäntään. Myös Hilma-hevosemme ja kaksi lehmäämme saivat sieltä suojapaikan väliaikaisesti. Me emme kaikki mahtuneet Huttulan pappilaan.

Sinä kesänä Timo kävi ahkerasti Juvan kirkossa jumalanpalveluksissa. Hän suoritti siellä käymättä jääneen rippikoulunsa, josta sai todistuksenkin. Kontupohjalaiset olivat ortodokseja ja heillä oli kauniita kirkkoja. Mutta isä Stalinin järjestelmissä uskonto ja kirkot olivat kiellettyjä ja rangaistavaa ideologiaa.

Vapauteen henkensä kaupalla

Kun syyskesä lähenei, Timo alkoi huolestua. Hän ei voinut seurata enää meitä evakkona. Se olisi ollut vaarallista. Hän kieltäytyi palaamasta vankien palautuksessa Neuvostoliittoon. Olimme huolissamme hänen kohtalostaan. Isä ja Piikkilän isäntä varmasti kävivät neuvotteluja, vaikkei niistä meille kerrottu. Suunnitelmia tehtiin ja tarkkoja, olen varma. Kun me lähdimme Juvalta kohti Hollolaa, jäi Timo Piikkilään töihin.

Jälkeenpäin saimme tietää, mitä tapahtui. Se oli varmasti vaarallisin kohta Timon elämän vaiheista. Suunnitelmiin kuului, että Timo palaa vankien

“Kyllä me kuovin kanssa sitten keväällä palataan.”

kokoamispaikalle, mutta hän karkaa sieltä heti tilaisuuden tullen. Ja niin myös tapahtui. Se ei heti onnistunut, joten hän teki uuden yrityksen. Uhkarohkeaa! Muuta mahdollisuutta ei enää tulisi. Mutta sepä onnistui.

Ilmeisesti asioita oli sovittu etukäteen Piikkilässä. Timo palasi metsiä pitkin talon syrjäiselle ladolle, jossa hän oli ennenkin ollut halkoja hakkaamassa. Piikkilän karjako vei hänelle sinne ruokaa. Luultavasti hän ei voinut kovin kauaa siellä olla, muuten olisi liian moni joutunut vaikeuksiin. Miten Timon elämäntaival tästä jatkui, en tiedä. Mutta häntä ei saatu kiinni. Hänellä oli tosi hyvät ja viisaat suojelujoukot.

Koti ja kansalaisuus

Timo oli sanonut isälle, ettei hänestä kuulu mitään, ennen kuin hän on saanut Suomen kansalaisoikeudet. Hän sai nekin. Isälle tuli kirjeitä harvakseltaan ja joulukortteja. Hän asui Vaajakoskella ja oli päässyt tehtaalle töihin. Hän oli naimisissa Piikkilän karjakon kanssa, ja heillä oli poika. Timo oli rakentanut perheelleen pienen omakotitalon Vaajakoskelle.

Työelämä vei oman aikansa ja myös kodin rakentaminen. Timo joutui sairaseläkkeelle. Ilmeisesti aika ei oikein luistanut. Timo kirjoitti isälle tilanteestaan ja kysyi, etteikö täältä meiltä löytyisi mitään tekemistä ajankuluksi. Isän vastaus oli selvä: tule tänne vaan! Ainahan meiltä jotakin löytyy. Vuosi oli siis 1975. Timo perkasi peruna- ja juurikasveja meille. Rauhamäessä Siljan ja Tapion kotona hän teki sellaisia töitä, joita sattui löytymään. Syksyllä saimme tutustua myös Timon poikaan vaimoineen, kun he hakivat meiltä perunoita. Jälkipolvi osoittautui miellyttäväksi vanhempiensa tyyliin.

Timo kävi kolmena kesänä meillä erilaisissa hommissa ja oli kuin kotonaan. Timoa kiinnosti, mitä kuului eri perheenjäsenille. Kertomista riitti rattoisasti. Hänelle kerrottiin Pietarin suuntaan karranneesta Hilman varsasta. Ilmeisesti sitä ei etulinjan pauhu kiinnostanut, vaan sotilaat saivat sen

kiinni ja veivät valtion hevostallille Iittalaan, josta isä sen löysi ja toi kotiin kuin evakon ikään.

Kun kuovi huutaa

Syksyllä, 10. lokakuuta 1977 Timo lähti meiltä viimeisen kerran kotiinsa Vaajakoskelle. ”Kyllä me kuovin kanssa sitten keväällä palataan.” Kun Timo keväisin meni juurikashara olallaan ensimmäistä kertaa pellolle töihin, kuului kuovin huuto samasta paikasta heinätoppäästä kuten edellisenäkin keväänä.

Mutta sitten tuli Timon vaimolta surullinen kirje pääsiäisen jälkeen keväällä 1978. Timo oli kiivennyt kotinsa katolle pääsiäisaamuna lunta luomaan. Lumi oli lähtenyt liukumaan alas ja vei Timon mennessään. Hän löi päänsä alla olevaan pihakiveen ja kuoli siihen. Hän oli silloin yli 50-vuotias.

Meidät kutsuttiin hautajaisiin 8. huhtikuuta 1978 Jyväskylän Maaseurakunnan kappeliin. Siunaus suoritettiin ortodoksisin menoin. Meiltä olivat mukana äiti Lempi, Tapio ja hänen tyttärensä Päivi sekä minä. Isä ei jostakin syystä jaksanut lähteä. Se oli hänelle liian kovaa. Olihan se kaikille siinä arkun ympärillä oleville kovaa. Timon elämä oli ollut niin ankaraa. Miksi sen noin piti päättyä!

Muistotilaisuus vietettiin heidän pienessä sievässä kodissaan sisäpiirin läsnä ollessa. Siellä varmasti laulettiin, koska meidän äiti oli mukana. Timo tuli saatetuksi lopullisesti turvalliseen tuonpuoleiseen olotilaan, missä ei olisi sotaa, ei pelkoa, ei tuskaa eikä ahdistusta. Olisi täysi vapaus Jumalan hoivissa.

Annikki Paavolainen T561

Tämä kirjoitus jäi viimeiseksi Annikin kynästä. Suruviesti saapui: Annikki oli nukkunut pois 12. helmikuuta 2010.